
Karolina Goede

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz, Polska

Ratownictwo głuszy

W roku akademickim 2020/2021 na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy realizowane były dwa projekty skoncentrowane wokół problematyki ratownictwa głuszy.

Pierwszy z nich, „Ratownictwo Głuszy” przeprowadzony został w ramach ogólnouczelnianego projektu „Nowoczesny Uniwersytet”, współfinansowanego z funduszy europejskich¹. Projekt zakładał m.in. wsparcie kompetencyjne dla studentów trzeciego roku studiów licencjackich poprzez udział w zespołach projektowych, wizytach studyjnych, szkoleniach. Na Wydziale Pedagogiki UKW utworzyły się cztery zespoły projektowe, które od listopada 2021 do maja 2021 realizowały swoje założenia przy współudziale ekspertów zewnętrznych, wyłonionych w konkursie przetargowym. Projekt „Ratownictwo Głuszy” został skierowany do studentów III roku pedagogiki, modułu edukacja obywatelska i bezpieczeństwo publiczne. Za główny cel do realizacji przyjęto skonstruowanie konspektów zajęć szkolnych przewidzianych dla nauczycieli przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa (EdB), które zawierałyby elementy ratownictwa głuszy. W ramach konsultacji

¹ Projekt „Nowoczesny Uniwersytet” powstał w odpowiedzi na zgłoszony przez NCBiR konkurs nr POWER.03.05.00-IP.08-00-PZ2/17 na Zintegrowane Programy Uczelni w ramach Ścieżki II, Działanie 3.5 Zarządzanie w instytucjach szkolnictwa wyższego, Oś III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Termin realizacji od 1 października 2018 roku do 28 lutego 2022 roku. łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych projektu wynosi 5 217 146,11 zł, w tym 5 060 631, 71 stanowi dofinansowanie ze środków europejskich i dotacji celowej.

eksperckich i dwóch wizyt studyjnych zorganizowanych przez Instytut Ratownictwa Głuszy, scenariusze zostały poddane hospitacji zarówno w części teoretycznej, jak i praktycznej.

Drugi projekt „Ratownictwo głuszy w czasie pandemii” zakładał kontynuację pierwszego. Za główny cel realizacji przyjęto promocję włączania elementów ratownictwa głuszy do nauczania przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa w szkołach ponadpodstawowych. W założeniach projektu przyjęto bowiem, iż kompetencje młodych obywateli w zakresie udzielania pierwszej pomocy w środowisku głuszy mogą być kluczowe w kontekście kolejnej sytuacji kryzysowej związanej z pandemią, tj. okresowej niewydolności jednostek ochrony zdrowia oraz służb ratunkowych. Projekt trwa od maja do października 2021 roku. Za główne „narzędzie” wykorzystane do promocji posłuży publikacja *Medycyna i ratownictwo głuszy. Edukacja i praktyka* zawierająca m.in. wypracowane w poprzednim projekcie konspekty zajęć szkolnych. Projekt realizowany jest przez Studenckie Koło Naukowe Edukacja Obywatelska, którego członkami są studenci III roku pedagogiki, modułu edukacja obywatelska i bezpieczeństwo publiczne. Projekt „Ratownictwo Głuszy w czasie pandemii” zdobył w maju 2021 grant w wysokości 5000 zł w konkursie organizowanym przez Forum Uniwersytetów Polskich. Fundusze zostaną w całości wykorzystane na publikację.

Osią obu po krótko scharakteryzowanych projektów jest problematyka ratownictwa głuszy. Opracowane w ramach pierwszego projektu konspekty zajęć szkolnych z EdB, skonsultowane i hospitowane przez eksperta, stały się podstawą do realizacji celu drugiego projektu. Dlatego też w dalszej części raportu eksponowany będzie projekt „Ratownictwo Głuszy w czasie pandemii”. Elementy zrealizowane w projekcie „Ratownictwo Głuszy” będą odpowiednio odnotowywane.

Istota Ratownictwa Głuszy

Istota ratownictwa głuszy odnosi się do umiejętności udzielania pierwszej pomocy w warunkach, w których nie mamy szybkiego dostępu do infrastruktury medycznej. Głuszą może być więc zarówno las, góry, bezdroża, mała gmina bez placówki zdrowia, jak i wielkie miasto z niewydolną służbą ratowniczą, o czym przekonaliśmy się w dobie trwającej pandemii. W szczytowych momentach pandemicznych dyrektorzy szpitali zobowiązani byli do przekierowania karettek pogotowia ratunkowego, oddziałów SOR, jak i personelu medycznego z innych oddziałów do transportu, zabezpieczenia i leczenia chorych z objawami COVID-19². W mediach normalnością stawały się wypowiedzi skrajnie przemęczonych pracowników medycznych, obrazy kolejek karettek przed oddziałami SOR, informacje o śmierci pacjentów nie-

² Działania podejmowane według rządowej „Strategii 3.0 walki z pandemią COVID-19 jesień 2020”, wydane przez Ministerstwo Zdrowia, <http://www.gov.pl/web/zdrowie/strategia-walki-z-pandemia-covid-19> [dostęp: czerwiec 2021].

covidowych z powodu braku pomocy lekarskiej. Specjaliści alarmowali, że ograniczony dostęp osób z urazami, nagłymi przypadkami chorobowymi niezwiązanymi z COVID-19 do pierwszej linii pomocy medycznej, jaką stanowią oddziały ratunkowe, doprowadza do ciężkich uszczerbków na zdrowiu a nawet zgonów³. Z analiz raportów rządowych dotyczących zarządzania sytuacją kryzysową, jak i wywiadów medyków opisujących przypadki pacjentów, którzy nie doczekali się sprawnej pomocy służb wynika, że istnieje potrzeba doksztalcenia ludności cywilnej z udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej w środowisku głuszy, na przykład poprzez odpowiednie zabezpieczenie poszkodowanego i przygotowanie mu warunków do długotrwałego oczekiwania na pomoc. Nabycie takich kompetencji może bowiem przyczynić się do sprawniejszego zabezpieczania ludności w ramach obrony cywilnej w warunkach kryzysu ochrony zdrowia, na przykład podczas kolejnej epidemii czy sytuacji kryzysowej wywołanej czynnikami naturalnymi lub technicznymi. Najsprawniejszym rozwiązaniem podwyższania ich poziomu w społeczeństwie jest wykorzystanie edukacji elementarnej o charakterze instytucjonalnym. Dlatego też projekt został skierowany do obecnych, jak i przyszłych nauczycieli przedmiotu EdB na poziomie szkoły ponadpodstawowej.

Cel projektu „Ratownictwo głuszy w czasie pandemii”

Głównym celem projektu jest promowanie wprowadzenia przez nauczycieli EdB elementów ratownictwa głuszy do nauczania tego przedmiotu w szkołach ponadpodstawowych w celu edukacji młodszych pokoleń w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej w sytuacji kryzysowej spowodowanej m.in. niewydolnością ochrony zdrowia.

Grupę docelową, jak i pośrednią (uczniowie szkoły ponadpodstawowej) wyłoniono na podstawie analizy podstawy programowej przedmiotu EdB w systemie oświatowym. W założeniu, uczniowie klas ósmych uczą się podstaw pierwszej pomocy, aby w pierwszej klasie szkoły ponadpodstawowej doskonalili już nabyte kompetencje. Ponadto, podstawa programowa do nauczania EdB w szkole ponadpodstawowej zawiera elementy, które wpisują się w problematykę ratownictwa głuszy, tj. ochronę cywilną. Zawiera również wskazówki metodyczne dla nauczycieli, aby posługiwali się metodami aktywnymi, projektowymi, krótkoterminowymi kursami o charakterze praktycznym⁴. Podkreślić należy również, że nauczyciele

³ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Zdrowia z dnia 16.11.2020 roku dotyczące najważniejszych problemów systemu ochrony zdrowia do rozwiązania. W piśmie tym wyraźnie zaakcentowano punkty dotyczące: dramatycznej sytuacji w szpitalach w czasie pandemii, braku efektywnej koordynacji pogotowia ratunkowego, braku miejsc w szpitalach, konieczności zapewnienia opieki zdrowotnej pacjentom „niecowidowym”, <https://www.rpo.gov.pl/content/koronavirus-rpo-najwazniejsze-problemy-systemu-ochrony-zdrowia> [dostęp: czerwiec 2021].

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia – Dz.U. z 2018 r, poz. 59, 949 i 2203.

przedmiotu EdB zobligowani są do legitymowania się kompetencjami do nauczania udzielania pierwszej pomocy potwierdzonymi zaświadczeniem⁵. Mając to na względzie, opisywany projekt zakłada jedynie podwyższenie ich kompetencji w tym obszarze o elementy ratownictwa głuszy.

Realizacja projektu „Ratownictwo głuszy w czasie pandemii”

Tak jak zaznaczono we wstępie, projekt „Ratownictwo głuszy w czasie pandemii” bazował na efektach wypracowanych w projekcie „Ratownictwo głuszy”. Z tego też względu przy opisie realizacji wskazano wszystkie główne elementy obu projektów, mając na celu zachowanie logiki w chronologii:

1. Metodyczne opracowanie pięciu konspektów zajęć lekcyjnych z przedmiotu EdB oraz gry terenowej zawierającej elementy ratownictwa głuszy. Ten etap wiązał się z analizą podstawy programowej tego przedmiotu realizowanego zarówno w szkole podstawowej, jak i ponadpodstawowej. Ponadto uczestnicy projektu nabywali kompetencje z zakresu dydaktyki szkolnej. Skonstruowane szkielety zajęć lekcyjnych były kompatybilne z podstawą programową przedmiotu, metodami nauczania uczniów dostosowanymi do poziomu ich zdolności poznawczych. Studenci, w ramach opisywanego etapu dokonali również operacjonalizacji celów w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji w kontekście każdego konspektu, jak i gry terenowej⁶.
2. Konsultacja ekspercka opracowanych konspektów zajęć lekcyjnych oraz gry terenowej. W tym celu została nawiązana współpraca z Instytutem Ratownictwa Głuszy. Doktor Dominik Chmiel (przedstawiciel IRG) nie tylko dokonał merytorycznej oceny przedłożonych mu scenariuszy lekcji i gry edukacyjnej, ale i wskazał elementy z obszaru ratownictwa głuszy, o które wzbogacono skonstruowane materiały dydaktyczne⁷.
3. Wizyty studyjne zorganizowane przez IRG, które odbyły się na terenach leśnych przynależących do Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Ekologicznej w Bydgoszczy. Uczestnicy projektu, pod okiem eksperta i przy wykorzystaniu dostarczonego przez niego sprzętu medycznego, realizowali w praktyce zaprojektowane konspekty zajęć oraz grę terenową. Studenci samodzielnie kompletowali sprzęt medyczny, który powinien znaleźć się w apteczce turystycznej. Udzielali pierwszej pomocy w warunkach głuszy w symulowanych zdarzeniach, jak m.in. wypadek samochodowy, wstrząs anafilaktyczny, podtopienie, odwodnienie. Brali rów-

⁵ Paragraf 11 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczyciela z dnia 1 sierpnia 2017 rok – Dz.U. z 2017 r. poz. 1575.

⁶ Etap zrealizowany w ramach projektu „Ratownictwo głuszy”, termin listopad 2020 – styczeń 2021.

⁷ Etap zrealizowany w ramach projektu „Ratownictwo głuszy”, termin luty – maj 2021.

nież udział w akcji poszukiwawczej mężczyzny przygniecionego konarem drzewa podczas burzy. W kilkuosobowych patrolach, wyposażeni w apteczki, mapy i radiotelefony przeszukiwali pobliski teren, by odnaleźć poszkodowanego, udzielić mu pierwszej pomocy i przetransportować go do bazy na samodzielnie skonstruowanych noszach⁸.

4. Opracowanie redaktorskie zebranych materiałów, zarówno o charakterze teoretycznym, jak i praktycznym. Wybór i ujednoczenie metodyczne stworzonych scenariuszy zajęć szkolnych, których osią przewodnią jest biwak klasowy zorganizowany w głuszy, podczas którego może dojść do sytuacji wymagających udzielenia pierwszej pomocy przedmedycznej. Są nimi kolejno:

- „Kompletowanie apteczki turystycznej” – uczniowie w praktyce samodzielnie kompletują ekwipunek medyczny, który może być użyteczny w głuszy. Znają praktyczne, jak i alternatywne przeznaczenie każdego elementu skompletowanej apteczki.
- „Odwodnienie” – uczniowie w praktyce udzielają pierwszej pomocy w przypadku odwodnienia. W głuszy, gdzie doszło do zdarzenia, wykorzystując zawartość apteczki, samodzielnie przygotowują napój z elektrolitami.
- „Wstrząs anafilaktyczny” – uczniowie w praktyce udzielają pierwszej pomocy w przypadku wstrząsu anafilaktycznego wywołanego użądleniem owada błonkoskrzydłego. Uczą się podawać adrenalinę z ampułkostrzykawki. Neutralizują miejsce użądlenia naturalnymi sposobami, dostępnymi w głuszy.
- „Podtopienie” – uczniowie w praktyce udzielają pierwszej pomocy w przypadku podtopienia w środowisku głuszy. Stabilizują stan poszkodowanego a następnie z elementów garderoby przygotowują nosze przeznaczone do transportu.
- „Wypadek samochodowy” – uczniowie w praktyce podejmują działania ratownicze w sytuacji bycia świadkiem wypadku samochodowego, do którego doszło na leśnej drodze w głuszy. Zabezpieczają miejsce zdarzenia, udzielają pierwszej pomocy w przypadku krwotoku z głowy, urazu kończyny górnej i dolnej.
- Gra terenowa – „Akcja poszukiwawcza mężczyzny przygniecionego konarem drzewa w głuszy” – uczniowie uczestniczą w akcji poszukiwawczej poszkodowanego i jego dziecka. Uczą się czytać mapę, komunikować się za pomocą krótkofalówek, metodycznie przeczesywać teren leśny. Udzielają pierwszej pomocy poszkodowanemu ze zmiążdżoną kończyną dolną. Budują samodzielnie nosze z gałęzi,

⁸ Etap zrealizowany w ramach projektu „Ratownictwo głuszy”, termin 12-13 maja 2021.

mniejszych konarów drzew i wykorzystując elementy własnej garderoby. Podejmują działania mające na celu uspokojenie dziecka z objawami paniki. Transportują poszkodowanego do bazy⁹.

5. Ostateczna korekta redakcyjna. Uzupełnienie książki o zdjęcia instruktazowe, zrealizowane w ramach wizyt studyjnych. Złożenie publikacji *Medycyna i ratownictwo głuszy. Edukacja i praktyka* do wydawnictwa. Książka składać się będzie z dwóch części: merytorycznej i edukacyjno-dydaktycznej. W rozdziale pierwszym przedstawione zostaną procedury ratownictwa głuszy w wybranych obszarach problemowych. Autorem tej części będzie ekspert z zakresu Ratownictwa Głuszy, Dominik Chmiel. Drugi rozdział natomiast stanowić będą opracowane konspekty zajęć wraz z grą terenową, skierowane do praktyków, pedagogów z obszaru edukacji obywatelskiej. Autorami tej części publikacji będą uczestnicy projektu – studenci III roku pedagogiki modułu edukacja obywatelska i bezpieczeństwo publiczne, członkowie Studenckiego Koła Naukowego Edukacja Obywatelska. Za nadzór merytoryczny nad tą częścią książki odpowiada Karolina Goede – opiekun naukowy Koła. W umowie z wydawnictwem zawarty będzie zapis, że wszyscy autorzy wyrażają zgodę na bezpłatne opublikowanie książki on-line. Zabieg ten nie tylko skróci czas oczekiwania na publikację, ale i przyczyni się do większej jej popularyzacji¹⁰.
6. Promowanie istoty ratownictwa głuszy poprzez udostępnianie fotorelacji z wizyt studyjnych z IRG na oficjalnych stronach Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, stronach Wydziału Pedagogiki, Katedry Filozofii Wychowania i Edukacji Obywatelskiej, Studenckiego Koła Naukowego Edukacji Obywatelskiej, jak i stronach Instytutu Ratownictwa Głuszy¹¹.
7. Zgromadzenie i opracowanie dokumentu zawierającego spis adresów mailowych ze szkół ponadpodstawowych¹².
8. Finalna akcja promocyjna – mailowe udostępnianie publikacji w wersji on-line nauczycielom przedmiotu EdB w szkołach ponadpodstawowych na terenie kraju¹³.

⁹ Etap realizowany w ramach projektu „Ratownictwo Głuszy w czasie pandemii”, termin maj – czerwiec 2021.

¹⁰ Etap realizowany w ramach projektu „Ratownictwo Głuszy w czasie pandemii”, planowany termin złożenia książki do wydawnictwa – lipiec 2021.

¹¹ Etap realizowany w ramach projektu „Ratownictwo Głuszy w czasie pandemii”, reportaż o realizowanych zajęciach z ratownictwa głuszy ukazał się również 12.05.2021 w „Zbliżeniach” – regionalnym serwisie informacyjnym Telewizji Polskiej TVP 3.

¹² Etap realizowany w ramach projektu „Ratownictwo Głuszy w czasie pandemii”, termin wrzesień 2021.

¹³ Etap realizowany w ramach projektu „Ratownictwo Głuszy w czasie pandemii”, termin realizacji uzależniony od wydawnictwa.

Ratownictwo Głuszy jako element edukacji obywatelskiej

Głównym celem projektu „Ratownictwo głuszy w czasie pandemii” jest promowanie idei ratownictwa głuszy w środowisku nauczycieli EdB. W założeniu bowiem, podnoszenie kompetencji młodych obywateli w zakresie udzielania pierwszej pomocy, ochrony cywilnej w sytuacji braku szybkiego dostępu do profesjonalnej interwencji służb medycznych, jest kluczowe w obliczu wystąpienia kryzysu wydolności służby zdrowia.

Na wydziale Pedagogiki UKW, z inicjatywy pracowników Katedry Filozofii Wychowania i Edukacji Obywatelskiej, wdrażany jest nowy kierunek studiów nauczycielskich – edukacja dla bezpieczeństwa i wiedza o społeczeństwie. Do programu kształcenia włączono przedmiot „Ratownictwo Głuszy” w wymiarze 40 godzin dydaktycznych. Studenci, w ramach zajęć będą korzystać nie tylko opracowanego w ramach charakteryzowanego projektu podręcznika, ale i konspektów zajęć szkolnych. Absolwenci, jako nauczyciele EdB będą w pełni przygotowani do wdrażania elementów ratownictwa głuszy do nauczania młodzieży z zakresu udzielania pierwszej pomocy i obrony cywilnej. Jest to rozwiązanie, które przyczyni się do uzyskania trwałych rezultatów obu projektów.